

3865

Եւթիւն

Բաւական յեղափոխութիւն և
արդիւնաբերական քաղաքական

9(47), 1917"

Ձ-61

1918

9(47) „1917“

Ն - 61

2011-07

24 JAN 2006

ՌԻՍԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՖԵԴԵՐԱՏԻՎ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

167

Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք!

ՆԵՐՀԱԿ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

— ԵՒ —

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ՏԱԿՏԻԿԱՆ

ԳԻՆՆ Է՝ 1 Բ.

207

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ

ԽՈՍԿԻՆ—1918

9(41) 1917
Ն - 61

№ 7 ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՖԵԴԵՐԱՏԻՎ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Պրոլետարներ ընդդէմ սրկրներ, միացէ՛ք!

ՆԵՐՅԱԿ

300
1522-ՆԵ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

— ԵՒ —

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ՏԱԿՏԻԿԱՆ

1003
10006

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿՈՍԻՍԱՐԻԱՏԻ

ԻՐԱՅԻՆ—1918

4314

5214

41668 - 68

Մ Ո Ս Կ Ի Ա

Տպարան Եղբ. Կ. և Ռ. ՊՈՒՐԱԳԵԱՆՆԵՐԻ

1918

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊՐՈԼԵՏԱՐԻԱՏԻ ՏԱԿՏԻԿԱՆ

I.

Ռուսական յեղափոխութեան և պրոլետարական տակտիկայի
փոքրամասնական ըմբռնումը

«Ռուսական յեղափոխութիւնը բուրժուական
յեղափոխութիւն է»: Ելակէտ ընդունելով այս տե-
սակէտը՝ 1905 թ. մեծ շարժման նախօրեակին սո-
ցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան փոքրամաս-
նական ղեկավարները նախադրուշացնում էին պրո-
լետարիաին զաւիք ժամանակաւոր Յեղափոխական
կառավարութեանը մասնակցելու մաքից: Յեղա-
փոխութիւնը, այսպէս էին մեկնարանում փոքրա-
մասնականները, հնարաւոր է միայն բուրժուազիայի
բազաքական ղեկատաւութիւնը: Տապալելով հին
կիսաֆէոդալական կարգերի մնացորդները՝ յեղափո-
խութիւնը նպատաւոր պայմաններ պիտի ստեղծի
կապիտալիզմի զարգացման համար և այդ նպատա-
կով պէտք է բուրժուազիայի ձեռքը տալ բազաքա-
կան իշխանութեան զաւազանը:

Յեղափոխութիւնը չի կարող սրբադործել բա-
զաքական իշխանութեան որեւէ ձև բուրժուազիայի
կամքին հակառակ, բանի որ բուրժուազիան պէտք է
լինի իշխանութեան զաւիք տէրը: Բուրժուական յե-

զափոխութեան ընթացքն ու ելքը չի կարող հակասել բուրժուազիայի հասարակական իդէալին՝ կապիտալիստական այն կարգերին, որոնց վրայ խարսխւելու է բուրժուական պետականութեան ու մտայնութեան վերնաշէնքը: Սա նշանակում է՝ բուրժուական յեղափոխութեան ընթացքում պրոլետարիատը պէտք է կռի ընդդէմ միահեծանութեան և նրա դիւստոր սոցիալական յենարանի՝ կալւածատիրութեան, բայց ոչ երբէք՝ ընդդէմ բուրժուազիայի: Բուրժուազիայի դէմ պրոլետարիատը կարող է կռւել յեղափոխութեան վրայ ունենալիք ազդեցութեամբ բուրժուազիային մրցակցելու իմաստով միայն: Բուրժուազիան ձգտելու է օգտագործել պրոլետարիատի յեղափոխական ոյժն իր քաղաքական ազատագրման նպատակով: պրոլետարիատը պէտք է աշխատի օգտագործել բուրժուազիայի յեղափոխական կարողութիւնը՝ ծառայացնելով այդ յեղափոխական դեմոկրատիայի քաղաքական ազատագրման գործին:

Բուրժուազիան, շեշտում էին փոքրամասնականները, յեղափոխական տարր է, քանի դեռ յեղափոխութեան քաղաքական իդէալը հակադրւում է աւատական կարգերի քաղաքական ժառանգութեանը՝ միահեծանութեանը: Պրոլետարիատին վերապահւում է միայն ննշում գործ դնել լիբերալ և օստրիկալ բուրժուազիայի կամքի վրայ՝ նրան յեղափոխութիւնն իր տրամաբանական փախճանին հասցնել համոզելու նպատակով: Պրոլետարիատը չի կարող ինքնուրոյն կերպով առաջ շարժել յեղափոխութիւնը մինչև լաղ-

թական փախճան: Պրոլետարիատի քաղաքական դիկտատուրան հակասում է բուրժուական յեղափոխութեան գաղափարին: Անգամ յեղափոխական դեմոկրատիան՝ պրոլետարիատն ու դիկտացիոնութիւնը յաղթող կլինի, եթէ համաձայնեցնի իր գործնական քայլերը բուրժուազիայի առաջընթաց քայլերին: Յանձնել իշխանութիւնը յեղափոխական պրոլետարիատի և դիկտացիոնութեան ձեռքը՝ կնշանակէ նեաւել բուրժուազիային ռէակցիայի գիրկը, թուլացնել յեղափոխութեան թափը, մասնել նրան պարտութեան: Եւ ընդհակառակը՝ յեղափոխութեան ընթացքը զօրեղ կլինի և նրա ելքը՝ յաղթական, եթէ շարժման մէջ պրոլետարիատը բաւականանայ «քննադատութեան գէնքով», վերապահելով «գէնքի քննադատութիւնը» բուրժուազիային: Չպէտք է «փախեցնել լիբերալներին», չպէտք է «նեղել բուրժուազիային»: Խրամատ ձգելով բուրժուազիայի և պրոլետարիատի մէջ ռէակցիան ձգտում է կղզիացնել յեղափոխութիւնը, միանալով բուրժուազիային, պրոլետարիատն աշխատելու է կղզիացնել ռէակցիան: Պէտք է քաղաքական դիտակցութիւն ներշնչել բուրժուական դեմոկրատիային, առաջ շարժել նրան, արմատականացնել բուրժուական հասարակայնութիւնը՝ ահա այն «քաղաքական» դերը, որ յեղափոխութեան մէջ ստանձնելու է պրոլետարիատը: Եւ սահմանափակելով իր այս դերով, պրոլետարիատն օգտագործելու է յեղափոխութեան ընթացքն իր յատուկ նպատակներին համար՝ շերտաւորւելու օրպէս ուրոյն հասարակական դասա-

կարգ և կազմակերպելու որպէս ուրոյն քաղաքական կուսակցութիւն՝ «Ժայռայեղ օպոզիցիայի կուսակցութիւն»*):

II

Ռուսական լեղափոխութեան և պրոլետարական տակտիկայի մեծամասնական ըմբռնումը

Ռուսական լեղափոխութեան և պրոլետարական տակտիկայի այս բնորոշման հետ երբեք չեն համաձայնել սոցիալ-դեմոկրատիայի ծախակողմեան հոսանքի ներկայացուցիչները՝ մեծամասնական հե-
րը: Մասնակցել ժամանակաւոր Յեղափոխական Կառավարութեան մէջ մեծամասնականների համար նշանակում էր՝ ներկայացնել այդ կառավարութեան մէջ պրոլետարիատի ուրոյն շահերը և սպառազինւել լեղափոխութեան ստեղծած քաղաքական օրգանների մէջ իսկ հակալեղափոխութեան յետաշարժ նկրտումների դէմ: Կառավարչական օրգաններից դուրս՝ լեղափոխական սոցիալ-դեմոկրատիան պարտականութիւն ունի ղինել և ղեկավարել պրոլետարիատին ոչ միայն «զէնքի քննադատութեամբ» բուրժուազիային դէպ լեղափոխութիւն մղելու նպատակով, այլև լեղափոխութիւնն իսկ ապահովելու և բնդարձակելու գիտումով՝ բուրժուազիայից անկախ և բուրժուազիայի դէմ: Յեղափոխութիւնը, բնդդժում էին մեծա-

*) Հմտ. «За два года» (Сборн. стат. из «Икры.») СПб. 1906 г. I II և «Протоколы Объединенного съезда Р. С. Д. Р. П. Москва 1907 էջ 153 և շար. А. Мартынов «Два диктатуры» 2 изд. 1918 թ. և 74 շար.

մասնականները, բուրժուական է իր ռուսական սկսւածքով, սա նշանակում է՝ ռուսական լեղափոխութեան առաջին շրջանում պէտք է իրագործւի այն ծրագիր minimum-ը, որ առաջադրելու են լեղափոխութիւնն առաջ մղող ամենից արմատական տարրերը՝ բանւորութիւնն ու ղիւղացիութիւնը: Բուրժուական հասարակութեան սահմաններում այդ ծրագիրն իրագործող շարժումը կազմելու է լեղափոխութեան գլխաւոր զսպանակը: Սակայն ռուսական լեղափոխութիւնն ունի համաշխարհային իմաստ և պէտք է ունենայ միջազգային անդրադարձումներ: Խորացնելով իր սոցիալական բովանդակութիւնը՝ ռուսական լեղափոխութիւնը կարող է ազդանշան լինել համաշխարհային պրոլետարական լեղափոխութեան, իսկ համաշխարհային այս լեղաշրջման ազդեցութեան ներքոյ ռուս բուրժուական լեղափոխութիւնը շարժման ընթացքում և շարժման հետևանքով կարող է փոխել իր սոցիալ-անտեսական բնոյթը և յարատեւել որպէս սոցիալիստական լեղափոխութիւն: Այս իմաստով էլ մեծամասնականները դարգացնում են «յարաճուն և անընդհատ լեղափոխութեան» (Revolution in Permaneng) տեսութիւնը: Ռուսական լեղափոխութիւնը կարող է ստանալ այսպիսի ընթացք և նա պէտք է ստանայ այդպիսի ընթացք, եթէ անհրաժեշտ է, որ «հին կարգերի» տապալման գործը յաղթական էլք ունենայ: Անգամ ռուս միահեծանութիւնը չի կարող չբանալ իսպառ, եթէ չտապալեն նրա գոյութեան միջազգային լե-

նարանները: Յեղափոխութեան յաղթական ելքի տեսակետից անհրաժեշտ է, որ իր սկզբնական շրջանում ռուսական շարժումը ստանայ բացառապէս դեմոկրատական օրինատայի, նախապատրաստել պրոլետարիատի և գիւղացիութեան յեղափոխական գիկտատուրայի համար: Սակայն, անշատ եւրոյ մանր-բուրժուական դեմոկրատիայից, յեղափոխութեան յետին շրջանում սոցիալիստօրէն կադմակերպւած ռուս պրոլետարիատը պէտք է լծւի միջադպին պրոլետարիատի յեղափոխական կառքին՝ ծայր տալով Ռուսաստանի սոցիալիստական յեղաշրջմանը*):

Վեր հանելով ռուսական յեղափոխութեան միջադպին արժէքը և պայմանաւորելով նրա ելքը միջադպին սոցիալիստական յեղաշրջման ընթացքով, մեծամասնականներն ընդգծում են սրա յարակցութիւնը ռուսական յեղափոխութեան բուրժուական սկզբնաւորութեան հետ: Մերժելով բուրժուական յեղափոխութեան մասին փոքրամասնականների ունեցած օրգանական բմբռնումը՝ մեծամասնականները դալիս էին հակադրելու զրան յեղափոխութեան գիւղացիական բմբռնումն և ըստ այդմ որոշելու այն բացառիկ տակտիկական դիրքը, որ վերապահւած է ռուսական շարժման մէջ պրոլետարիատին և իր կուսակցութեանը՝ յեղափոխական սոցիալ դեմոկրատիա-

*) Вл. Ильин „За 12 лет“ т. I СПб. ст. „Двѣ тактики с. д. в демократич. революціи“. Зм. Н. Троцкий „Наша революція“ СПб. 1906.

յին: «Նոր «Искра»-ի կողմնակիցները (իմա՝ փոքրամասնականները), գրում է տարիներ առաջ մեծամասնականների առաջնորդ Լենինը, հիմնովին սխալ են հասկանում բուրժուական յեղափոխութեան իմաստը: Նրանց դատողութեանց մէջ շարունակ այն միտքն է յայտնւում, որ իրր բուրժուական յեղափոխութիւնն այն յեղափոխութիւնն է, որ կարող է շահաւէտ լինել միայն բուրժուադիալին: Սակայն ոչինչ չի կարող աւելի սխալ լինել, քան՝ այս: Բուրժուական յեղափոխութիւնն այն յեղափոխութիւնն է, որ զուրս չէ գալիս բուրժուականութեան, այսինքն կապիտալիզմի հասարակական-տնտեսական կարգերի սահմանից»*): Յեղափոխութիւնը, նշանակում է, պիտի նախապարհ հարթի կապիտալիզմի ազատ ու արագ զարգացման համար միայն. նա պիտի հնարաւոր դարձնի կապիտալի ինտենսիվ կենտրոնացումն ու աճումը: Այդ առումով յեղափոխութիւնը շահաւէտ է բուրժուադիալին, որպէս դասակարգի, բայց սա գեղ չի նշանակում, թէ նա շահաւէտ պէտք է լինի այդ դասակարգի իւրաքանչիւր առանձին շերտին, կամ իւրաքանչիւր առանձին ներկայացուցչին առհասարակ: Պետական իշխանութեան լիակատար դեմոկրատացումից յետոյ՝ իշխանութեան օրգանները՝ չեն կարող կիրառել որպէս բանւորական շարժումը ճշող գործիքներ: Բուրժուադիան չի կարող ալեւ յոյս դնել ոստիկանութեան, զօրքի և բուրժուատիայի աշակցութեան վրայ. նա յոյս կարող է ունենալ միայն իր

*) Вл. Ильин ibid № 410.

տնտեսական դիմացկունութեան վրայ, իրան արամա-
դրելի արտադրական ուժի զարգացման ու կառարեւա-
գործման վրայ: Այսպիսի դրութեան հետ չեն կարող
հաշուել բոլոր կապիտալիստները կամ՝ իւրաքանչիւր
կապիտալիստ. սակայն դրան հարկադրւած ու կարող
կլինին համակերպւելու կապիտալիստների վերին շեր-
տերը: Լիակատար քաղաքական դեմոկրատացումը,
որ գիւղացիութեան և պրոլետարիատի ձեռքը պի-
տի տալ յեղափոխութեան քաղաքական հեղեմոնիան,
կնպաստէ այսպիսով խոշոր արդիւնաբերութեան յաղ-
թանակին, թէև դա կարող է և շահաւէտ չլինել
առանձին կապիտալիստների մասնաւոր ինտերեսների
տեսակէտից:

Դուրս չգալով կապիտալիստական կարգերի սահմանից՝ բուրժուական չեղափոխութիւնը կարող է ստանալ և՛ այնպիսի ընթացք, որ ցանկալի է խոշոր առևտրա-արդիւնաբերական, ֆինանսական ու կալուածատիրական դասակարգերին և՛ այնպիսին, որ ձեռնառւ է պրոլետարիատին ու գիւղական չքաւորութեանը: Ոչ թէ պրոլետարիատը պէտք է շահաւէտ լինի չեղափոխութեանը, այլ՝ չեղափոխութիւնը պրոլետարիատին. անհրաժեշտ է, — գրում էր մօտ քառորդ դար սրանից առաջ պրոլետարիատի երբեմնի առաջնորդ Պլեխանովը, — որ ծառանալով տիրող կարգերի դէմ, ժողովուրդը քաղաքական իրաւունքներ ձեռք բերի իր համար և ոչ՝ քաղաքական արտօնութիւններ իրեն շահագործողներին:

Թեան այն տարրը, որ ամենից շատ է շահագրգռւած հին հասարակութեան ծոցում: Թաղնւած արտադրական ուժերի լիակատար զարգացմամբ: Եւ հասկանալի է, թէ ինչո՞ւ նրա մասնակցութիւնը բուրժուական յեղափոխութեանը, պէտք է լինի, աւելի գործօն ու վճռական քան ուրիշ հասարակութեան միւս դասակարգերինը:

III.

Պրոլետարիատը և բուրժուական յեղափոխութիւնը

Թէ ի՞նչպէս և ի՞նչ չափով են մասնակցում բուրժուական յեղափոխութիւններին հասարակութեան ղեմոկրատական հատւածները՝ կախւած է հասարակական տնտեսութեան զարգացման աստիճանից, հասարակական դասակարգերի ուրոյն փոխարարութիւնից: Բաւական է փոքրամասնականների բերանով կրկնել, որ վերջին դարերի խոշոր յեղափոխական շարժումները կրել են բուրժուական բնույթ: Պէտք է խելամուտ լինել արտադրական ուժերի և հասարակական յարաբերութիւնների այն պատմական դասաւորութեանը, որ ծալք է տալիս յեղափոխական շարժմանը: Բուրժուական անդրանիկ յեղափոխութեան, նիդերլանդեան, շոտլանդի ապստամբութեան ժամանակ պրոլետարիատը ո՛չ միայն իր առանձին տեղը չունէր քաղաքական իրաւարժութիւնների մէջ, այլ և բացակայում էր իսպառ որպէս պատմական գործօն: Նիդերլանդեան բուրժուազիայի ոյժը

յենւում էր առևտրական կապիտալի վրայ, դեռ չկար ասպարիզում արդիւնաբերական այն ղեմոկրատիան, որ նոր դարերի յեղափոխութեան գլխաւոր շարժիչն էր դառնալու: Նման սոցիալական միջավայրում կատարւեց նաև անգլիական մեծ յեղափոխութիւնը 1648 թ. անգլիական բուրժուազիան կուռւմ էր բացարժակ միապետութեան, Ֆէոդալիզմի և կղերականութեան դէմ՝ դաշնակցելով նոր ազնւականութեանը. յեղափոխութեան ասպարիզից բնդդիմադիր այս դասակարգերին ուէակցիայի գիրկը նետեց մանր-բուրժուական տարրերի վրայ յենւած Կրօնվերի գինւորական գիկտատուրան. յեղափոխական պրոլետարիատը, յանձին այն կուսակցութեան, որին ղեկավար հանդիսացաւ կոմունիստ Ջոն Լիլլբուրնը, ոչինչ մասնակցութիւն չունեցաւ քաղաքական իշխանութեանը և սահմանափակւեց բնդդիմադիր ազանդաւորութեան դերով: Անգլիական պրոլետարիատը կազմւած էր գլխաւորապէս գիւղական բատրակներից: Նա չէր կարող յեղափոխութեան մէջ խաղալ այն դործօն դերը, որ վերապահւած էր յետակայում խոշոր արդիւնաբերական կենտրոններում խտացած բանւորութեանը: 1789 թ. Ֆրանսիական բուրժուազիան միանում է ղեմոկրատիային՝ բնդդէմ Թաղաւորի, եկեղեցու և տիրող ազնականութեան: «Երրորդ դասի» թոյլ շերտաւորման հետեանքով պրոլետարիատը կազմեց նախ բուրժուազիայի և ապա մանր-բուրժուական ղեմոկրատիայի արիւնդադրու 1830 թ. յուլիսեան յեղափոխութեան մէջ պրոլե-

տարիատը կազմում է արվեն բարրեկաղնների վրայ
պայքարող զեմոկրատիայի աւաճարդը, իսկ 1848
թ. փետրւարին լեղափոխութիւնը յաղթում է սո-
ցիալիզմի դրօշի տակ և իր զարգացման առաջին
շրջանում հիմք դնում «սոցիալական հանրապետու-
թեան»: Բուրժուական լեղափոխութիւնների շարքը
Փրանսիայում փակւեց 1871 թ. Փարիզի կոմմունա-
յով՝ լեղափոխական պրոլետարիատի քաղաքական զիկ-
տատուրայի ներքոյ: Կոմմունան ներկւեց պրոլետա-
րիատի արիւնով, սակայն լեղափոխական կոմմունայի
միջոցով էր, որ ապահովւեց երրորդ հանրապետու-
թեան գոյութիւնը:

Այսպիսով, հասարակական ոյժերի ուրոյն փոխ-
յարաբերութեան շնորհիւ, բուրժուական լեղափոխու-
թիւնների մէջ շարժման առաջ մղիչ ուժն անպայ-
ման բուրժուազիան չէ, այլ յաճախ զեմոկրատիան՝
պրոլետարիատը, զիւղացիութիւնը և քաղաքային
մանր-բուրժուազիան: Յեղափոխութիւնների ընթաց-
քում առաջացող ժամանակաւոր կառավարութիւն-
ները՝ ենթարկւելով պրոլետարիատի կամ մանր-բուր-
ժուական զեմոկրատիայի գերիշխանութեանը՝ որպէս
լեղափոխական օրդաններ կոչւում են ապահովելու
լեղափոխութեան անմիջական յաղթանակը, խեղ-
զելու հակա-լեղափոխական շարժման վերահաս փտան-
գը և ոչ՝ գործադրելու բուրժուազիայի քաղաքական
տիրապետութիւնը ու այդ միջոցով իրագործելու կա-
պիտալիզմի պատմական միասիան: Միայն լեղափո-
խական զեմոկրատիայի վեճական այս միջամտու-
թեան

շնորհիւ է, որ սպառնացող ուժակցիան, կորցրած լի-
նելով աւական տիրապետութեան քաղաքական և
տնտեսական ապահով յենակէտները, հարկադրւում է
համակերպւելու արտադրական ոյժերի զարգացման
ընթացքին և հասարակական յարաբերութիւնների
ուժալ դասաւորութեանը, իրագործելու «յաղթւած
լեղափոխութեան» պատմական պահանջները: Նատ-
պնդելով ուրոյն դասակարգային շահեր, նպատակ-
ների զիալքաթիկական հակադրութեան օրէնքով
բուրժուական լեղափոխութեան ընթացքում հոսա-
րակական ծայրայեղ բևեռները առարկայօրէն հաս-
նում են միեւնոյն պատմական արդիւնքին. լեղափո-
խական և հակալեղափոխական ոյժերի բաղխումով է,
որ վերջին հաշւով ստեղծւում է բուրժուազիայի
դասակարգային տիրապետութիւնն ապահովող քաղա-
քական «ազատութիւնը»:

„Neue Rheinische Zeitung“-ում գետեղած մի
յօդւածում, բնորոշելով անգլիական և ֆրանսիական
լեղափոխութիւնների ընթացքը, Կարլ Մարքսը գրում
է՝ «Երկու լեղափոխութիւնների մէջ բուրժուազիան
այն դասն էր, որ իրօք գլուխ էր կանգնած շարժ-
ման: Պրոլետարիատը և քաղքենիութեան այն մասը,
որ չէր յարում բուրժուազիային, կամ չունէին բուր-
ժուազիայի շահերից տարբերող շահ կամ չէին ներ-
կայանում որպէս ինքնուրոյն դասակարգի ստորա-
բաժանումներ: Ուստի, նոյնիսկ այնտեղ, որտեղ նրանք
չուրս էին գալիս բուրժուազիայի դէմ, ինչպէս օր.
1793 — 94 թ. թ. Փրանսիայում, նրանք կռւում էին

այսուամենայնիւ յօգուտ բուրժուապիայի, թէ՛ն՝ ալ միջոցներով: Ամբողջ Փր-ական տերրորն ալ ինչ չէր, քան բուրժուապիայի թշնամիները՝ արտ- լիադմբի, ֆէոդալիզմի և քաղքենիութեան դէմ ուղ- ղւած կռիւ պրեկչական եղանակ»^{*)}: Բնորոշելով բո- լոր նախընթաց լեզափոխութիւնները որպէս հասա- բական փոքրամասնութիւնների լեզափոխութիւն՝ Փր. Էնգելսը նկատում է՝ «նոյնիսկ այն դէպքում, երբ դրանց մէջ մեծամասնութիւնն էր մասնակցու- թիւն ունենում, աեղի էր ունենում այդ—գիտակցօրէն թէ անգիտակցաբար—միայն յօգուտ այս կամ այն փոքրամասնութեան. շնորհիւ դրան, կամ հէնց շնոր- հիւ մեծամասնութեան կրտսերական դիրքի, փոքրա- մասնութիւնը թւում էր ժողովրդի ներկայացու- ցիչ»^{**)}: Նոյն միտքն է մեակերպում Էնգելսը նաև մի այլ աեղ, որտեղ նա անդիտական մեծ լեզափոխու- թեան բուրժուական բնոյթն է շեշտում՝ «որպէսզի բուրժուապիան կարողանար քաղել լաղթութեան ամենից հասուն պտուղները, անհրաժեշտ էր, որ լե- ղափոխութիւնը հեռանար այն նախնական նպատա- կից, որ առաջադրել էր իրան. ճիշտ նոյնը կա- տարեց 1793 թ. Փրանսիայում և 1848 թ. Գեր- մանիայում: Ըստ երևոյթիւն սա բուրժուական հա- տարակութեան զարգացման իրական օրէնքներէց մէկն է»^{***}):

^{*)} „Das litterarische Nachlass v. K. Marx, Fr. Engels und F. Lassalle“ herausg v. F. Mehring III p. 211.

^{**)} „Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1851 v. K. Marx“. Einleitung p. 7.

^{***} „Die Neue Zeit“ 1892—93. B. I p. 43 f.

Յեղափոխութեան հասարակական նախապայմաններն ու պրոլե- տարիատի լեզափոխական տակտիկան Ռուսաստանում

Բուրժուական հասարակութեան զարգացման այս «իրական օրէնքն» է հէնց, որ անդիտանում են լեզափոխութեան օրդանական տեսութեան հեղինակ- ները՝ փոքրամասնականները: Ռուսական շարժման առանձնայատուկ պայմանները ո՛չ միայն չեն թու- լացնում Մարքսի և Էնգելսի դիտած օրէնքի ընդհա- նուր նշանակութիւնը, այլև, ընդհակառակն, աւելի են ընդարձակում նրա ազդեցութեան պատմական սահմանները:

Ռուս միանեծանութիւնը, որպէս վարչական, ղինւորական ու ֆինանսական կազմակերպութիւն XIX դարի րնթադրում խտացնում էր իր մէջ մի այնպիսի հսկայական ոյժ, որի դէմ անզօր պիտի լի- նէր անարդյոք բուրժուապիայի քաղաքական լիբերա- լիզմը: Ռուսական կապիտալիզմը մանր բուրժուա- կան տնտեսութեան այն հարազատ աղբիւրներից չէր առաջացել, որոնցից սկիզբն առաւ կապիտալիզմն արե- մութքում: Արհեստաւոր դասակարգը, բուրժուական լեզափոխութիւնների կարեւոր այդ տարրը, չկենտրո- նացաւ քաղաքներում, այլ, մնալով հողագործ հա- մայնքի ծոցում, կազմեց դիւղական անաշնագործու- թեան հասարակական հիմքը: Գաղաքներում կենտրո- նանում է օտար կապիտալը և, դրան զուգընթաց՝ պրոլետարական այն զանդւածները, որ ապրում են

9281
89-89971

բանւորական աշխատավարձով: Կապիտալիզմն ուղղութիւն է տալին երկրի հարակից անտեսական զարգացմանը, բայց իւր դեբաղանցօրէն արտասահմանեան ծաղման հետեանքով, անմիջական ազդեցութիւն չի ունենում երկրի քաղաքական կեանքի վրայ: այստեղից անհամաչափ յարաբերութիւն է առաջանում կապիտալի անտեսական արժէքի և նրա քաղաքական կշռի մէջ: Պրոլետարական զանգւածների ոյժի և ազդեցութեան անուժը չի համապատասխանում մանր-բուրժուական դեմոկրատիայից կտրւած ազդպին-պատմական խոր արձատներից զուրկ փոքրաքանակ բուրժուազիտի դասակարգային շահերին սպասաւորող լիբերալիզմի անմանը: Հասկանալի է, թէ ինչու նման պայմաններում ուսումնական չէր կարող, անգամ էթէ նա կամենար, կուան լինել այն պայքարին, որ կապիտալիստական ազատ հանրակարգ պիտի հաստատէր Ռուսաստանում: Դառնալով օտար կապիտալին՝ նրա ներկայացուցիչները ուսումնական չեղափոխութեան մէջ ոչ միայն դրական դեր չունէին կատարելու, այլև, բնդհակառակը, Ֆինանսական ու քաղաքական պատւարը հանդիսանալով ուսումնական միահեծանութեան՝ շահագրգռւած պիտի լինէին վերջինիս յաղթանակով: «Ժամանակակից կառավարութիւնները—զրուժ էր երբեմն Կ. Կառուցիւն—ամենուրեք միայն կապիտալի զօրծակալներն են, սակայն ուսումնական միահեծանութիւնը գործակալն է արտասահմանեան կապիտալի: Սա Եւրոպական Ֆինանսական աշխարհի ներկա-

յացուցիւն է ուսումնական ժողովրդի հանդէպ, որին բերթում է Եւրոպական Ֆինանսիստներին առիւծի բաժին հանելու համար: Եւ հէնց սրա մէջն է մասամբ նաեւ ժամանակակից ուսումնական կառավարութեան ոյժը»^{*)}: «Դերմանական ճացիւն»-ի» դէմ ծեռնարկած «ազատադրական պատերազմը» ոչ միայն չփրկեց ուսումնական ժողովրդին Ֆինանսական կապիտալի ոսկէ շղթաներից, այլ աւելի ևս ամրացրեց անտեսական և քաղաքական ստրկութեան օտար կապանքները: Պատերազմի հարւածներից փլուց ուսումնական միահեծանութեան խարխուլ շէնքը, սակայն «ազատ» Ռուսաստանը շարունակում էր դեռ տնքալ արտասահմանեան կապիտալի ծանր բեռի տակ: Դանի որ ազատութեան ուշալ զբաւականը «հին կարգերի» ուսումնական արտայայտութեան՝ միահեծանութեան՝ ասպալումի մէջ չպէտք էր փնտռել, այլ՝ այդ կարգերի արտասահմանեան պատւանդանի՝ Ֆինանսական կապիտալի՝ համաշխարհային պարտութեան հեռանկարի մէջ:

Ռուսական շարժումը, միւս կողմից, տեղի ունէր կապիտալիզմի զարգացման աչնպէս բարձր աստիճանի վրայ, որին չէր հասել Արեւմտեան Եւրոպան բուրժուական անդրանիկ չեղափոխութիւնների ժամանակ: Նման պայմաններում առաջացած հասարակական ոյժերի փոխարարերութիւնը, բուրժուական հասարակութեան դասակարգային շերտաւորումն ու պայքարը՝ պիտի դար իր հերթին բնդարմացնելու լիբերալիզմի

^{*)} „Die Neue Zeit“ 1905—6. B. I № 21 և նոյն հեղինակի „Американский и русский рабочий“ изд. „Знамя“ 1906. էջ 9.

յեղափոխական կարողութիւնը և պրոլետարիատի յեղափոխական շարժմանը շարունակելի գիտակցի և կազմակերպւած բնոյթ: Կապիտալի և աշխատանքի ներքին հակամարտութիւնը պիտի դարձնէ պիտի աւելցի հրեւելեան բուրժուազիային և առաջ մղելու պրոլետարիատին դէպի դեմոկրատական և սոցիալիստական յեղաշրջում: Ռուս պրոլետարիատը պիտի իրադրօժէր իրան առաջադրւած նպատակներէն մօտաւորը՝ դեմոկրատական յեղափոխութիւնը՝ ղիւղակցելով յեղափոխական գիւղացիութեանը և ապա՝ պիտի դիմէր իր նպատակներէն հեռաւորի՝ սոցիալիզմի իրականացմանը՝ ապաւինելով միջազգային պրոլետարական յեղափոխութեան բռնկմանը: Երկու դէպքում էլ ռուսական յեղափոխութեան առաջնադասական և զարգացման հանդամանքները հիմնովին տարբերուած են բուրժուական յեղափոխութիւններէ աւանդական շարունից:

Գիւղացիութեան ազատագրումը՝ հողային խնդրի լուծումը՝ Անդլիայում և Ֆրանսիայում կատարուեց նախ քան իշխանութիւնը կանցնէր յեղափոխական դեմոկրատիային՝ պրոլետարիատին ու մանր բուրժուազիային: Երբ վերջիններս իշխանութեան գլուխ անցան, գիւղական չքաւորութիւնը, արդէն իսկ ամբողջապէս ազատ հողաբաժիններին, մասնեց յեղափոխութիւնը ցեղարիստական և արստիւտիստական աւանդաւոր գիւղացիներէ: Ռուս բուրժուազիան, ընդհակառակը, անկարող է լուծել հողային խնդիրը իր տիրապետութեան շրջանում: Բանկային հիմնարկու-

թիւնների միջոցով նա ինքն է հէնց, որ շահագործում է զրաւ գրած հողերի մի խոշոր մասը: Իսկ Ֆրանսական կապիտալի զարգացման ընթացքն առհասարակ պիտի դարձնէ աւելի սերտօրէն շահապետ իրար հետ հողային և փողային արիստոկրատիայի շահերը և հակադրելու դրանց գիւղական և քաղաքային չքաւորութեան շահերին: Ռուս անհող և սակաւահող գիւղացիութեան բախտն այսպիսով կապւած պիտի լինէր դեմոկրատական յեղափոխութեան հետ, սոցիալական այն շարժման հետ, որին ղեկավար էր հանդիսանալու յեղափոխական պրոլետարիատը:

Դասակարգային ուրոյն շահերի գիտակցութեամբ և յեղափոխական ուրոյն կազմակերպութիւնների առաջնորդութեամբ կուսի դաշա նետուող ռուս պրոլետարիատը, զօրացած գիւղի յեղափոխական մասսաների աջակցութեամբ, պիտի լուծէր իրան առաջադրւած մօտաւոր պատմական միսսիան, անշուշտ «այլ միջոցներով», քան «գիւմարի» բուրժուազիան: «Պրոլետարիատը—զրում էր դեռ 1902 թ. երիտասարդ Լենինը—մեր առջև դրել է մի այնպիսի մօտաւոր խնդիր, որ ամենայն զափօխական է այն մօտաւոր խնդիրներից, որպիսին դրւած է եղել որեւէ երկրի պրոլետարիատի առջև: Այդ խնդրի լուծումը, ոչ միայն եւրոպական, այլ (կարող ենք ասել այժմ) ասիական աւանդաւորի տեւից զօրեղ պատարի կործանումը՝ կդարձնէր ռուս

պրոլետարիատին միջազգային լեգալիտիսական պրոլետարիատի աւանդարդը»*):

Ռուս բանւորական շարժման այսպիսի բմբռնումով էր, որ դեռ 1905 թ. լեգալիտիսութեան նախօրեակին, պատմական հունի մէջ մտաւ լեգալիտիսական պրոլետարիատի կուսակցութիւնը, մեծամասնական ալիս հոսանքը, որ այնքան վնասական դեր պիտի ստանձնէր յետակալի իրադարձութեանց մէջ:

V.

Փետրւարեան լեգալիտիսութիւնը և մեծամասնականների հին տեսութիւնը

1905—1906 թ.թ. դէպքերից մինչև 1917 թ. փետրւարեան լեգալիտիսութիւնը մեծամասնական հոսանքը զարգացման երկար շրջան է անցել: Փինանսական կապիտալի զարգացման ընթացքն ու զրա մասին եղած տեսութիւնները, իմպերիալիստական պատերազմն ու զրա շնորհիւ ռուս լեգալիտիսական շարժման համար ստեղծւած դժւարին ու բարդ կացութիւնը, Երկրորդ Ինտերնացիոնալի անկումը և ալի մարտական նպատակները, որ ստեղծւած պայմաններում զրել էր իրան միջազգային պրոլետարիատի միակ հաւատարիմ դրօշակակիրը՝ ձախակողմեան Յիմմերվալդը՝ այս բոլորը չէր կարող չանդրադառնալ ռուս լեգալիտիսական սոցիալ-դեմոկրատիայի քննադատական մտքի վրայ, չէր կարող չառաջացնել ծրագրային և տակտիկական մի շարք խնդիրների վերա-

*) В. Ильин. и. и. 6 стр 204.

դնահատման պահանջ: Սակայն մեր օրերի անցքերն ու դէպքերն են հէնց, որ դալիս են ոչ միայն ճշտելու ռուս լեգալիտիսութեան մասին մեծամասնականների առաջադրած ընդհանուր տեսութիւնը, այլև արդարացնելու պրոլետարական տակտիկայի այն ընդհանուր դիմը, որով ընթացել է անցեալում և, համակերպելով պատմական նոր պայմաններին, ընթանում է նաև այսօր լեգալիտիսութեան մեծամասնական հոսանքը՝ ներկայիս կոմմունիստական կուսակցութիւնը:

Սարսափած 1905 թ. բանւորական շարժման ուրուականից, մեր օրերի ռուս բուրժուազիան ոչ թէ առաջ պիտի մղէր լեգալիտիսութիւնը, այլ լաւագոյն դէպքում, պիտի գլուխ խոնարհէր կատարւած փաստի առաջ, հաշուէր ստեղծւած դրութեան հետ: Լենինը դեռ 1906 թ. մարտին էր նախաւեճում ալի, ինչ պիտի կատարէր ուղիղ տան և մէկ տարի յետոյ. «Եթէ պրոլետարիատն ու գիւղացիութիւնը չաղթող դուրս գան ապստամբութեան ժամանակ—զրում է իր աշխատութիւնների մէջ մեծամասնականների պարագլուխը—կազեռական Դուման մի քանի բուլէում կարի լեգալիտիսական կառավարութեան այն մանիֆեստին, որով համաժողովրդական հիմնադիր ժողով է հրուիրւելու»*):

Եւ իրօք, յանձին Դումալի, բուրժուազիան խոնարհւեց ժողովրդի լեգալիտիսական կամքի անդրաճիկ արտայայտութեան առաջ՝ նա չխանդարեց լեգալիտիսութեան

*) Н. Ленин. „Победа кадетов и задачи рабочей партии“ СПб. 1906. էջ 40.

ընթացքն այնքան ժամանակ, որքան դա ուղղւած էր «հին կարգերի»։ Էնչէմ։ Բուրժուազիան կարող էր նոյնիսկ «համաժողովրդական հիմնադիր ժողով» հրաւիրող «յեղափոխութեան գլուխն անցնել», քանի զեռ. յեղափոխութեան սոցիալիստական խորացման դէմ ծաքառելու, նրա պրոլետարական «շեղումները» կանխելու տեսակէտից, այդ կարող էլ լինէր սրաքարի միակ խելացի միջոցը։ Եւ վերջապէս՝ բուրժուազիան պիտի կանգնէր և կանգնէր հակալեզափոխութեան անշեղ ճանապարհի վրայ, երբ զէպքերի ընթացքը հարկադրում էր նրան «փրկել» յեղափոխութիւնը սոցիալական այն զրոհից, որով մարտական պրոլետարիատը արդէ կարգերին էր սպառնում։ Ռուսական յեղափոխութեան այս ուրոյն հանդամարձների կանխատեսութիւնն էր, որ թելադրում էր մեծամասնականներին չտարւել սահմանադրական պատրանքով, այլ փնտռել յեղափոխութեան յաղթանակը զինւած ապստամբութեան միջոցով, պրոլետարիատի և դիւղացիութեան ստեղծած քաղաքական օրգանների մէջ։ Այն վեռական դերը, որ պատերազմական զրութեան բերումով, վիճակէց կատարել մեր օրերում յեղափոխական զօրքին, արդարացրեց այն սպասելիքները, որ ունէին մեծամասնականները զինւած ապստամբութեան հեռանկարից. իսկ սպառնական այն դերը, որ վիճակէց կատարել զեմոկրատիայի յեղափոխական օրգաններին՝ Խորհուրդներին՝ առաջադրում էր պրոլետարիատին և դիւղացիութեանն այն

միտիւն, որ վերապահում էին նրանք զրանց չեղափոխական դիկտատուրային։

Անդամ զեմոկրատական յեղափոխութիւնը չէր կարող ստեղծւած սպանններում սրահել յաղթական վախճանով, եթէ յեղափոխական զեմոկրատիային չաջողւէր կտարել բուրժուազիայի դիմադրութիւնը։ Անդամ բուրժուական յեղափոխութիւնը չէր կարող յաղթել Ռուսապատնում այն միջոցներով, որ կարող էր ընծեռել բուրժուազիան որպէս դասակարգ և բուրժուական պետութիւնը, որպէս այդ դասակարգի շահերն ամփոփող «քաղաքական անօթ»։ Սակայն Փինանսական կապիտալի համաշխարհային զերիշխանութեան ներքոյ և իմպերիալիստական պատերազմի կոնկրետ միջափայլում կատարուող ռուսական ներկայ յեղափոխութիւնն ոչ միայն պիտի կռիւր «այլ միջոցներ» բուրժուական իրաւակարգ հաստատելու համար, այլև, փշրելով այդ իրաւակարգը՝ մարմնաւորող պետական մերենան, պիտի ստեղծէր քաղաքական նոր միջոց բուրժուական հանրակարգը յաղթահարելու համար։ Ներկայ յեղափոխութիւնը իր զարգացման առաջին, անցման շրջանում կարող էր փրկւել այնչափ, որչափ կամրանային երկրում, որպէս իշխանութեան միակ աղբիւր, բանւորական, դինւորական և զիւղացիական այն Խորհուրդները, որոնց դէմ սպառազինում էին բուրժուազիայի քաղաքական աղլեցութեան կենտրոնները՝ Պետական Դումա, Ժամանակաւոր Կառավարութիւն, հիմնադիր ժողով և «համապետական»

կամ «համաժողովրդական» կոչւած այն բոլոր խորհրդակցութիւններն ու համաքօյթները, որոնց թիւ տակ քարշ է գալիս ռուսական ողջ ռեակցիան: Փետրւարեան կառավարութիւնների շրջանում մանրբուրժուազիայի «համաձայնողական» հողերանութեամբ վարակւած Խորհրդների անվճռականութիւնը, պայմանաւորւած մասամբ ժողովրդական լայն մասսաների անկաղմակերպ ու անդիտակից դրութեամբ և պատմական այն պարագաներով, որ ստեղծւել էին Ռուսաստանի համար պատերազմում նրա կրած ծանր պարտութեան շնորհիւ, առաջացրել էր երկրում մի այնպիսի տարտամ կացութիւն, որ գալիս էր կասեցնելու յեղափոխութեան յարստատ ընթացքը և մթադնելու այն հեռանկարները, որ անուշանում էին յեղափոխական պրոլետարիատն ու իր կուսակցութիւնը: Կերենսկիի կառավարութիւնը, կատարելով ցարական Ռուսաստանի ստանձնած պարտականութիւններն օտարների հանդէպ, իւրացրեց հակալեղափոխական ռեպրեսիաների հին պատգամները ներքին կրամոլայի դիմաց: Սակայն, վտանգելով յեղափոխութեան յարանունն ընթացքը, այս հանգամանքը չէր կարող վերացնել նրա ներքին անհրաժեշտութիւնը և, փոխելով նրա սոցիալական բովանդակութիւնը, անհնարին դարձնել նորանոր նուանումներ յեղափոխութեան այն ուղիով, որ առաջնորդում է պրոլետարիատին դէպ սոցիալիզմ:

Հաստատելով երկրում բանւորա-գիւղացիական Խորհուրդների ղեկաւարութեամբ յոկտեմբերեան յեղա-

փոխութիւնը ոչ միայն անհրաժեշտ արդիւնք պիտի լինէր հասարակական ոյժերի ռեալ դասաւորութեան, այլև վճռական շրջակէտ Ռուսաստանի յարանուն պրոլետարական յեղափոխութեան:

VI.

Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը և իր յաղթանակն նախապայմանները

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յաղթանակը ոչ միայն մարտեան կառավարութեան նւիրադրած բուրժուական հասարակութեան դասակարգային ներքին պայքարով էր պայմանաւորւած, այլև՝ ռուս յեղափոխական շարժման մէջ պրոլետարական զեմոկրատիայի խաղաղած դերի առաջնութեամբ: Ներկայ յեղափոխութեան մէջ նոր և յատուկ իմաստ է ստանում Պլեխանովի հին խօսքը. «ռուսական յեղափոխութիւնը կարող է յաղթել որպէս բանւորական շարժում, կամ չի յաղթիլ բնաւ»: Յեղափոխութեան կոնկրետ նախապայմաններն ու կոնկրետ նպատակներն ակներև են դարձնում ռուս պրոլետարիատի ստանձնած ծանր միսսիայի այդ անհրաժեշտութիւնը:

Ռուս յեղափոխութեան առաջ դրւած է ռուս հասարակական-տնտեսական քայքայւած մարմնի վերականգնման բարդ խնդիրը: Ենթադրել, որ հին կարգերի և իմպերիալիստական պատերազմի առաջացրած քայքայումը կարող է բուժւել քաղաքական լիբերալիզմի ազդալին-պետական սպեղանիով՝ կնշանակէ չըմբռնել խնդրի ամբողջ կարևորութիւնը, չդի-

տակցել, որ քայքայւող օրդանիդմը կարիք ունի սո-
ցիալական խոր և լուրջ վիրահատութեան: Բուր-
ժուական դեմոկրատիայի քաղաքական տիրապետու-
թիւնը կոչւած պիտի լինէր ոչ թէ երկրի տնտեսա-
կան և քաղաքական կարիքները բաւարարելու, այլ,
սրբադորձելով արտադրական տնտեսիւն, որպէս
տնտեսական սխտեմ ու կապիտալիստական շահա-
գործութիւնը որպէս քաղաքականութեան ներքին
շարժառիթ, նա պիտի աւելի խորացնէր այն խոցե-
րը, որ մահացու վտանգ էին սպառնում քայքայւող
մարմնի բնականոն գործառնութիւններին: Կանգնած
լինելով այս գիտակցութեան առաջ՝ ռուս պրոլետա-
րիատը պէտք է նշանէր երկրում պետական լիակա-
տար իշխանութիւնը, իր վրայ պիտի առնէր հասա-
րակական արտադրութեան և բաշխման բոլոր ճիւ-
ղերի հսկողութեան և ղեկավարութեան հոգսը: Սա
նշանակում է՝ պրոլետարիատը պիտի վերապրէր բուր-
ժուադիալի և նրա մանր-բուրժուական համհարդների
դէմ ուղղած դասակարգային լարւած պայքարի հե-
ռանկարներով չդի սոցիալիստական յեղափոխու-
թեան երկունքը: Քանի որ լուծել յեղափոխութեանն
առաջադրւած ծանր խնդիրները՝ կնշանակէր ինքնին
կազմակերպւած աշխատանքի և սխտեմատիկ օրէն-
սդրութեան միջոցով սոցիալիստականի վերածել հա-
սարակական արտադրութեան կապիտալիստական այն
յարաբերութիւնները, որոնցից, վերջին հաշուի, ծայր
են առել այդ խնդիրները: Միայն այս ճանապարհով
է, որ պրոլետարիատի զիկտատուրան Ռուսաստա-

նում կարող էր ստանալ յեղափոխական զիկտատու-
րայի ազդային պատմական յատկանիշ: Հաստատելով
իր քաղաքական զիկտատուրան որպէս ազդային դա-
սակարգ ռուս պրոլետարիատը միայն այդ ճանապար-
հով կարող էր նոյնացնել իր մասնաւոր դասակարգա-
յին շահերը յեղափոխութիւնից ելնող նոր հանրա-
կարգը մարմնաւորող ռուս ժողովրդի ազդային-
քաղաքական շահերի հետ:

Սակայն տնտեսական այն փլուզումը, որի մէջ
գալարւում է իմպերիալիստական պատերազմի ու
ֆինանսական կապիտալի մաղիւններում խրւած ռուս
հասարակական մարմինը, սպարդիւն կզարմնի ռուս
պրոլետարիատի այդ հերոսական շանքերը, եթէ հա-
մաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմը չվերա-
ծւի համաշխարհային քաղաքացիական կռիւի, եթէ ռուս
բանւորա-զինվաղիական յեղափոխութիւնը ծայր չտայ
միջազգային սոցիալիստական յեղափոխութեան կա-
պիտալիզմի համաշխարհային կենտրոններում, և եթէ
համաշխարհային այդ յեղաշրջումը նեցուկ չդառնայ
սոցիալիստական այն յեղափոխութեան, որի դրօշակն
է պարզում այսօր ռուս պրոլետարիատի քաղաքա-
կան կաղմակերպութիւնը՝ Ռուսաստանի կոմմունիս-
տական կուսակցութիւնը: Ենթադրել, թէ իմպերիա-
լիստական պատերազմի ելքը կարող է ներդաշնակ-
ւել միանգամայն կապիտալիստական տիրող կարգե-
րին՝ կնշանակէր բնականաւ միանգամայն այն մարքին,
թէ իմպերիալիստական յաղթող սխտեմի-ոչժով պա-
տերազմը վերջ ի վերջոյ կատարեալ ճորտութեան

պիտի հասցնի պարտաւած երկրների ժողովուրդներին և ամենից առաջ՝ ռուս բանւորութիւնն ու զիւղացիութիւնը: Ուրիշ խօսքով՝ սա կնշանակէր գիտակցել, թէ մասնկութեան շէմքին կանգնած, տնտեսական և քաղաքական ամեն կարողութիւնից զուրկ երկիրը կամ նրա խոշորագոյն հատւածները նւաճողի կամքով լուծելու են իրանց հին տնտեսական և քաղաքական կապերն ու յարաբերութիւնները՝ համաշխարհային կապիտալի շահագործութեանն ենթակայ գտնութի վիճակին հասնելու համար:

Ռուս յեղափոխութեան վերջնական յաղթահարումը նախապրում է ոչ միայն տնարոյս բուրժուազիայի անկում, այլև՝ համաշխարհային կապիտալի պարտութիւն: Ռուս յեղափոխութիւնն («ազգային») է, որքան նա կարող է զիտւել, որպէս անմիջական արդիւնք ռուս հասարակական զարգացման ներքին առանձնայատկութեան և անմիջական արժանազոր այդ առանձնայատկութեամբ պայմանաւորւած հասարակութեան հուարական պահանջների: Սակայն նա միջազգային է ոչ միայն այդ առանձնայատկութիւնը անող ընդհանուր պարագաների բնոյթով, այլև այն միջնորդական անդրադարձումներով, որոնցով միայն վերջի վերջոյ բաւարարւել կարող են ռուս յեղափոխութեան («ազգային») պահանջները և լուծւել նրան առաջադրւած խնդիրները: Ուստի է, ընդարձակելով այդ յեղափոխութեան մասին Պլեխանովի երբեմն արտասանւած նշանաւոր խօսքի իմաստը՝ մենք կարող ենք շեշտել: Ռուսական յեղափոխութիւնը

կարող է յաղթել որպէս միջազգային բանւորական շարժում, կամ չի յաղթիլ բնաւ: Ռուս պրոլետարիատը ներկայ յեղափոխութեան գլխաւոր մարտական ոյժն է. սակայն նա չէ այն միակ կամ գլխաւոր ոյժը, որ պիտի նախորդի յեղափոխութեան ելքը: Եւ մենք նորից պէտք է յիշենք Լենինի մարդարէական նախազուշայումը. «ռուս յեղափոխութիւնը կարող է յաղթել իր սեփական ոյժերով, բայց նա չի կարող և ոչ մի դէպքում սեփական ձեռքերով պահել և ամրացնել իւր նւաճումները. նա չի կարող հասնել դրան, եթէ Արեւմուտքում տեղի չունենայ սոցիալիստական յեղաշրջում»^{*)}: Համաշխարհային այդ յեղաշրջումը ռուս յեղափոխութեան ներկայ շրջանում հնարաւոր կարող է դառնալ ռուս պրոլետարիատի, այն հետեւողական ինտերնացիոնալիստական տակաւիկայի շնորհիւ, որի հիմքը ծախսկոդմեան ծիծմերվալդն է մշակել: Կռիւ չայտարարելով կապիտալիստական կարգերին Ռուսաստանում, ռուս պրոլետարիատը միջնորդապէս դարձ է տալիս սոցիալիստական յեղափոխութեան բռնկմանն ու ծաւալմանն Արեւմուտքում: Եւ ընդհանրապէս, ռուս պրոլետարիատի համաշխարհային սոցիալիստական յեղափոխութեան մէջ ունենալիք անմիջական մասնակցութիւնն է միայն, որ իր հերթին կոչւած պիտի լինի տնհրաւ շտոլթեան վերածելու Ռուսաստանի սոցիալիստական յեղափոխութեան վերջնական յաղթանակը:

^{*)} „Протоколы Об'единит, Съезда“ т. 103—4.

Պրոլետարիատից չի կախւած այն մոմենտի ընտրութիւնը, երբ նա կարող է իր ձեռքը վերցնել քաղաքական իշխանութիւնը: Պատմութեան ընթացքն է, որ դեռւմ է պրոլետարիատին քաղաքական իշխանութիւնն իր ձեռքն առնելու անհրաժեշտութեան առաջ: Կամ ուրիշ պրոլետարիատը պէտք է զրաւէր անմիջապէս քաղաքական իշխանութիւնը, — եթէ նա կամենում էր, որ լուծման շաւղի վրայ զրւէին այն խնդիրները, որ առաջադրել է նրան ուրիշ հասարակական դարգացման ընթացքը, — կամ, ընդհակառակը, նա պէտք է հրաժարւէր իշխանութիւնից և զրա հետ միասին զիտակցօրէն ստորագրէր իր, որպէս յեղափոխական դասակարգի, մահաւան դատաւմի՞նք և խաչ քաշելով «յեղափոխութեան նւանումները» վրայ կամովին փարէր հակայեղափոխական յորձանքին:

Ռուս պրոլետարիատը չէր կարող հաշւի ստնել իր ձեռնարկի հնարաւոր անյաջողութիւնը, առանց ի նկատ առնելու զրա հնարաւոր յաղթանակը: Կանգ չառնելով քաղաքական իշխանութեան դէնքն իր ձեռքը առնելու անհրաժեշտութեան առաջ՝ պրոլետարիատն ընտրում է յեղափոխութեան յաղթանակի միակ հնարաւոր ուղին: Յաղթութեան երաշխիքներն ա փնտռում է նախ և առաջ իր իսկ յեղափոխական ոյժի մէջ: Եւ եթէ այդ ոյժն ինքնին բացարձակ զրաւական չի բնթեռում պայքարի բարեկաջող ելքի համար՝ դա դեռ չի կարող թուլացնել պրոլե-

տարիատի յեղափոխական կամքը դէպ իր ձեռնարկի բացարձակ յաղթանակը:

Անդամ միջադպային պրոլետարիատի տեսակէտից՝ համաշխարհային սոցիալիստական յեղափոխութիւնը նախ և առաջ միակ ցանկալի և միակ հնարաւոր ելքը կարող է լինել կապիտալիզմի ծնած աջն բոլոր հակամարտ ոյժերի բաղխման, որ օրհասական արտայայտութիւն է դտել համաշխարհային բուրժուազիայի նիւթած իմպերիալիստական պատերազմի մէջ: Հարց կարող է լինել միայն այն մասին, թէ երբ կամ որպիսի յաջողութեամբ կարող է սկսել և ընթանալ համաշխարհային քաղաքացիական պատերազմը ժամանակակից կապիտալիզմի խոշոր կենտրոններում: Սակայն այդ հարցին ևս պրոլետարիատը պէտք է մօտենայ ո՛չ միայն երեւոյթների արտաքին ընթացքն առարկայօրէն դիտողի դերում, այլ զրա հնարաւոր ելքն իր դասակարգային շահերի բերումով գործնականապէս վճռողի դերում: Այս դիտակցութիւնն են ունեցել յեղափոխական պրոլետարիատի մեծամասնական առաջնորդները սկզբից և եթէ «Ոչ որ կարող է զրաւական տալ՝ զրում էր փետրւարեան յեղափոխութիւնից դեռ մի տարի առաջ մեծամասնականների կենտրոնական օրգանը՝ Ժրնէի «Социал-демократ»-ը՝ (№ 51 29 февр. 1916) թէ մենք յաղթող կլինենք համաշխարհային քաղաքացիական պատերազմի մէջ: Ոչ որ կարող է կանխորոշել, թէ երբ կհասնի իրերի ընթացքը մասսայական գործադուլի, բառիկադների: Սակայն, կամ

մենք գնում ենք այս հանապարհով, կամ գատա-
պարտւած ենք իմպերիալիստների ստրուկը լինելու
և բնութենակ միայն կոտորւելու հարիւր հազարներով,
հենց որ լսւի իմպերիալիստական վոհմակի հրամանը»:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0397149

